

The book cover features a central illustration of a woman's face in a sketchy, charcoal-like style. Her eyes are closed, and her expression is serene. Her dark hair is blowing in the wind, with some strands framing her face. The background is a soft, hazy landscape with a body of water and some reeds or grasses in the foreground. At the top, there are thin, dark branches with small leaves, possibly willow. The overall color palette is muted, with yellows, greys, and dark tones.

Амгалан Будаев

Унаг дуранай бэшэг

Послание любимой

Амгалан Будаев Захааминай аймагай Утаата нютагта 1979 ондо түрөө һэн.

«Мүнхэ сагаан харьдагтай минии нютаг Утаата» гэхэн номын 1997 ондо, «Оронгодойн долгиууд» – 1998 ондо, «Мүнхэ дуранай гэрэл» – 1999 ондо хэблэгдээ. Буряад Республикын Залуушуулай комитедэй шангай лауреат, Россиин болон Буряадай Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн.

1990-еэд онуудта Америкын элдэб сонинуудта шүлэгүүдын хэблэгдэһэн байна.

Талаан бэлигтэй Амгалан Будаевай инаг дуран тухай уран шүлэгүүдын эдир залуу хүбүүд, басагадай уян сэдхэлэй хүбиэргэе дайран, түрэл буряад хэлээ хүгжөөн халбаруулха ухаан бодолдонь шэнэ хүсэ нэмээхэнь лабтай.

Амгалан Будаев

Унаг дуранай
бэшэг

ПОСЛАНИЕ ЛЮБИМОЙ

Улаан-Үдэ

2012

*«Инаг дуранай бэшэг» зорюулагдана
(«Послание любимой» посвящено):
Бэлчээ Зинаида Доржиевнада,
Мантатова Соёлма Владимировнада,
Баторова Тамара Далаевнада.*

I

ИНАГ ДУРАНАЙ БЭШЭГ

*Үгэнь А. Будаевай
Хүгжэмынь Алдар Бадмаевай*

Уняар манан дэнзэтэй,
Уулын шэмэг гүүлэхэн,
Улад зоной жаргалтай,
Утаата манай суутай лэ.

Дабталга:

Үлгын дуу үршөөнэ,
Үлзы хэшэг дэлгэнэ
Энхэ сарюун тоонто –
Энхэргэн минии Утаата.

Нангин эхин харьдагууд,
Бугын гэшхэхэн мүнүүд.
Агуу уула орьёлнууд,
Ангууша хүтэл отогууд.

Дабталга:

Үлгын дуу үршөөнэ,
Үлзы хэшэг дэлгэнэ
Энхэ сарюун тоонто –
Энхэргэн минии Утаата.

Эндэ түрэхэн басаганай
Шарайнь ямар найхан бэ?
Дууша найхан сэдхэлэй
Дуунууд болон гараа лэ!

Дабталга:

Үлгын дуу үршөөнэ,
Үлзы хэшэг дэлгэнэ
Энхэ сарюун тоонто –
Энхэргэн минии Утаата.

Хада байсын оройхоо –
Хааян урдаа горхонууд,
Сээжэ зүрхым жаргуулһан
Сэлеэнээр ургаа сэсэгүүд.

Дабталга:

Үлгын дуу үршөөнэ,
Үлзы хэшэг дэлгэнэ
Энхэ сарюун тоонто –
Энхэргэн минии Утаата.

***

Унтаршагүй галайм дүлэндэ
Ошон боложо ороош.
Дурлахан сэдхэл зүрхэндэм
Сог боложо мүндэлөөш.

Ами наһан, бээдэм
Уужам солгёон агаар гүш?
Амар мэндэ! – дуунайм
Урасхал ехэ мүрэн гүш?

Элүүр энхэ бээдэм
Хүдэлжэ байһан зүрхэн гүш?
Алтан энэ юртэмсье
Гэгээрүүлһэн наран гүш?

Баруун гарайм сэржэмһээ
Бусажа ерэгшэ бүргэд гүш?
Уулын мүргэл тахилһаа
Орожо ерэхэн аадар гүш?

ЗАХЯА

Дурлахан зүрхөөрни наадаа нааш,
Зурагас гэхэн сахилгаа эльгээхэб.
Ехэрхүү омог зангыешни
Номгоруулжа наатуулан орхихоб.

Хөө хара үүлэдые дуудаад,
Хатажа гандахан газарые
Шэдитэ бороогоор уһалаад,
Сэсэг набша халбаруулхаб.

Халуун зүрхэнэйш нюусые
Хүнхинэһэн тэнгэрээр сошоогоод,
Дундаршагүй хэшэг мэтээр
Дуранай ошые бадаруулхаб.

***

Дуун соогоо суурялхан
Дабаата үндэр Далахайгаа,
Дуунайм эхине заяахан
Дабаатынгаа Суранзаниие
Тэрэ үнийн сагуудһаа
Тангариг болгоод ябаа һэм.
Сууряата һайхан дураяа
Магтангүйгөөр гараа һэм.
Нэрлэгдээгүй шүлэгэй
Нэбшэгэр аадар урасхуулан,
Сагаан шэнэ хуудаһан дээр
Суранзамни гэжэ ооглохом даа.
Һарата хүнийн толон доро
Һанаа амар ябахадаа,
Һайхан эхин дураяа
Һанаад, ехээр уйдаа һэм.

Хабарай Бар нараар
Хайлахан саһанай урасхал соо
Хараад дураяа үзэхэдэм,
Хадамтай байгаа инагни.
Адуунай нюдэн мэтэ арюун
Аляа зохид инагни, шамдаа –
Зунай морин нарын толониие
Зорюулнаб даа зүрхэнһөө.

ЭЖЫМНИ, ХҮЛИСЫШ!

Орьёл үндэр шулуута харьдагаа,
Уулахаань бууһан тунгалаг горхоёо,
Хадахаань хэбшээлхэн сэбэр агаараа
Холын газарта аргагүй ханашооб. –
Хайрата эжымни, намайгаа хүлисыш!

Хабартаа халбараа хөөрхэн ургыгаа,
Хайлан урдаа Харгантынгаа голые,
Хүлэжэ хуудаг хүршынгөө басагые
Хүринхэн зүрхэндөө аргагүй ханашооб. –
Хайрата эжымни, намайгаа хүлисыш!

Бурханай үгэһэн заяан соохоно
Буряд, ород басагадаар шууян,
Торгон мэтээр толоржо ябатараа,
Толгойгоо эрьен, төөриһэнөө ойлгооб. –
Хайрата эжымни, намайгаа хүлисыш!

Бурханай табиһан алтан дуһалнууд,
Дуунай эхин байсаһаа эхитэй, –
Буряд, ород басагадаа магтан,
Дуулажа бултыень барахаа болишооб,
Сэдьхэл зүрхэнэйм дуранай охин. –
Эжымни, намайгаа хүлисэхэ хаа, хүлисыш!

ЭСЭГЫН НЭРЭ

Эсэгэмни багадам намайгаа орхёо.
Сэдхэлдээ мартаагүй байжа болоо...
Эсэгийн хургаал нагасам үгөө,
Агта мориной дүрөөдэ хүргөө...

Элдин-Бэлшэрэй хада уулые
Эсэгэмни гэжэ нэрлээ нэм.
Хашалгүй шугы түглөөрнь наадажа,
Харгантынгаа долги шагнан тэнжээ нэм.

Эсэгийн нэрэ абаһан дайдамни
Эрхэхэн намаяа дуушан болгоо.
Хари газарта ябахадам, харалсажа,
Харижа ерэхыем хүлээн байгшал.

Үнэнтэ хургаал мартагдадаггүй юм даа,
Үргэхэб үхибүүдээ өөрөө хожомынь.
Хүдөөгэй хэбшээ халхи шагнажа,
Хүмүүни зүрхэнэй шүлэг дэлгэхэб.

Эсэгын нэрээр дэлхэе гаталжа,
Энэхэ, уйдахашье саг байха...
Үнэн найхан дураяа олоходоо,
Унтаршагүй гал гуламтаяа бадаруулхаб.

НҮХЭД

Аажамхан энэ дэлхэй дээр
Алтанхан нарамнай мандажа гаранал.
Бурханай үгэнэн гансахан наһаяа
Бузарлангүй гамнажа ябаял, нүхэд!

Холонгын татаһан дүхэриг соо
Сагаймнай хүрдэ түргэдөө.
Сохилжо байһан хүрин зүрхэёо
Элүүр энхэ абажа ябаял, нүхэд!

***

Дангина найхан шарайдашни
Дуранайм хүбшэргэй тэршэлнэ.
Мойһон харахан нюдэдшни
Мэшээн байнал зүрхэн соом.

Хайрлан шамда дурлаха
Хадын хүбүүдэй нэгэнби.
Уяран шамдаа шүлэглэхэ
Уулын хүбүүдэй нэгэнби.

Агта хүлэгэй тахаһаа
Алтан ошо сасаргаад,
Аглаг зүрхыеш эзэлһэн
Ашата буряад хүбүүнби.

***

Сэнхир мультэтэ хасарыеш
Шаргал нараар таалуужам.
Улаагана мэтэ уралдаш
Уулын халхяар дүтэлүүжэм.
Сээжэ энгэр бээдэш
Нарын толоор оруужам.
Сэдьхэл хүрин зүрхэндэш
Сэбэр агаар болуужам.

***

Хурса нюдэдэйш гунигһаа
Хуһадай набша шарлашоо,
Байгаали шамай һанашоо,
Баярлан намаалхаа болишоо...
Үглөөнэй мүнгэн хюруу
Үзэгдэхээ баһа болишоо...
...Нюсэгэн хүлөөрөө гэшхэжэ,
Шүүдэртэ аршааниием сэгныш!..

***

Шинии үгэдэ –
Үүрэй солбоншье толорногүй,
Шинии үгэдэ –
Наранай элшэшье үзэгдэнэгүй.

Шинии үгэдэ –
Шэнын харашье гэрэлтэнэгүй.
Шинии үгэдэ –
Сээжэ зүрхэмни бүрэнхы!..

***

Сээжэ бэеымни эльбэһэн
Сэлгээхэн тунгалаг агаар гүш?
Сэдьхэл дурыемни эзэлһэн
Сэлмэг хөөрхэн инаг гүш?

Бадма-лёнхобо шарайшни
Байгаа зүрхыемни жаргуулаа.
Мойһон харахан нюдэдшни
Мүнгэн элшэээ бэлэглээ.

Уяран, баясан һууналби, –
Урихан шамаяа һанаад.
Уйдажа, уяраад абаналби, –
Харанхы һүнийн тэн багта.

Сэдьхэлһээ шамдаа дурлаһандаа,
Сэлмэг шарайеш зураглан,
Саарһан дээрэ шүлэглөөб, –
Иимэл юм даа хүнэй наһан!..

***

Эртэ сэлмэг үглөөгүүр
Эмнэлгын нэгэ байрада
Гэрэл туяа сасаруулхан
Гэгээн сэлмэг Туяанатай
Эдир залуу үхибүүдтэл
Эмнис гэлдэн танилсааб.
Бадараа зохид шарайһаань
Баяраар зүрхэмни сохилжо,
Бадма-лёнхобо сэсэг
Бэлэглэхээс ехээр хүсөө нэм.
Алтан ургы барья наам,
Арюухан мэдэрэл түрэжэ,
Мүнгэн ошод тэнгэридэ
Тохёожошыс гэнтэ орхихо гү?
Наһанай далайн харгы
Найдамтай юм даа, ойлгыш даа, –
Энээхэшыс, наадахашыс саг байха;
Эдирхэн сэбэрхэн шам тухайгаа
Шүлэглэжэ һуухалби ходо.

***

Шинии найхан шарайгаар
Шаргал нараяа угтанаб.
Шинии найхан шарайгаар
Шэнээр юртэмсээ харанаб.

Сэсэгэй найхан шарайгаар
Сээжэ зүрхэмни сохилно.
Сэсэгэй найхан шарайгаар
Сэдьхэл дурамни бадарна.

Шинии найхан шарайгаар
Шэнэ шүлэг түрэнэ.
Шинии найхан шарайгаар
Шэдитэ байгаали хэргэнэ.

ХҮСЭЛНИ

Газаа хабарай буухые харахая,
Газарай хүрьһэ гэшхэжэ ябахая,
Сэсэгтэл найхан инаг шамтайгаа
Сэнгэн жаргаха хүсэлни найхан лэ.

Алтан дэлхэйн агаараар амилжа,
Аажам талын сэсэгүүдтэ баярлажа,
Аянай шубуудай ерэхэдэ угтажа,
Амараг шамтайгаа золгохо хүсэлни найхан лэ.

Байдалай хүшэр хүндые элирүүлһэн,
Баян, үгытэй, дундые илгаһан
Замбуулин дээрэхи зохидхон шамтайгаа
Заяа хубияа нэгэдүүлхэ хүсэлни найхан лэ!..

***

Уужам дэлхэйе гэрэлтүүлэн эльбэһэн
Уулын оройгоор мандаһан нарамни.
Ухаан бодол, зүрхыем эзэлһэн
Ургын дэльбэдэл ганса инагни.

Хадынгаа дороһоо харьялан шэдэһэн
Харзаараа хүрэдэггүй тунгалаг булагни.
Хатарша хүлэгэй тахадал сохилһон
Хүринхэн зүрхэнэйм ганса инагни.

Сэлмэг тэнгэридээ эмнис гэхэн
Сэбэр хүнийн зүүдэтэ мүшэмни.
Хүсэл зоригой хатуу тангариг
Хүлэжэ байдаг ганса инагни:

Хатан инагайм сэлмэг шарай,
Хажуурай эридэл хурса нюдэдынъ,
Хабтагай талын сэсэгшүү бэень
Хүрьһэтэ дэлхэйн – алтан дуһал...

ИНАГНИ, ХҮЛИСЫШ!

Хазааргүй хүлэгтэл зайгуултан соёрхыем,
Гэнжэхээ мултархан нохойдол төөрийхыем,
Үерлэхэн горхондол абаралгүй сэржэмдэһыем –
Үелхэн ганса инагни, хүлисыш!

Хайлахан саһандал мэдээгээ алдаад,
Хара шүдхэртэй ниилэхэн һамгантай
Харанхы соо энеэлдэн һууһыем...
Хатан ганса инагни, хүлисыш!

Эхэнэрэй эльбэ жэльбэдэ һогтоод,
Эдэгэжэ, тэлэржэ ядан зобобошье,
Эрын солоор эхин харгыдаа бусахалби...
Эгээл дуратай инагни, хүлисыш!

Хорото һаналтай эхэнэртэй ушархагүйб.
Хара шүдхэртэй ниилээшэдтэ диилдэхэгүйб.
Хотошо нохойн эдээ хоолдо обтохогүйб. –
Хайрата ганса инагни, хүлисыш!

ИНАГ ГАНСАДАА

Намайгаа нэрлэн ерыш гэнэ
Намарай хэрюун намжаа хүни.
Сэсэгтэ таламни ханашоод, дуудаж:
«Сэнгыш инаг гансатая», – гэнэ.
Зохидхон шамайгаа ханахаар,
Залуу нахамни үнгэржэл ябана гү?
Зунай зөөлэхэн зүлгэ дээгүүр
Зүүдэндэш сэнгэхээ ошоно гүб?
Үе саг мэдэгдэнгүй ошохол даа,
Үбгэрхэ тээшээ бүришье түргөөр!
Үндэр дээрэлхээ шэнхинэлхэн
Үгэ хэлээ задалхаб шамдаа.
Үглөөнэй сууряандал холуур
Үлгэн дэлхэйгээр таража болохо.
Үелхэн нүхэр, шинии захяагаар
Үдэр, хүнигүй аянда ябуужам.
Элдин хонгор дэлхэй дээрэ
Эгээл хайхан жаргал эдлээд,
Эб найрамдал, эрхэ сүлөө –
Эдэ хоёроо гамнахань шухала!..

***

Ургы сэсэгэй дэльбэдэл
Уян сэдхэлдэм ороош.
«Урихан инагни», – гэхэдэш,
Ухаан бодолни төөрин алдаа.

Ханилха халуун дуранаймни
Хадын сэсэгхэн бэлэйлши.
Эльгэ сэдхэлэйм оёрто
Эртын шүүдэртэл буулайлши.

Мойһон харахан нюдэдшни
Мүнхэ зуладал бадаран,
Мүнгэн хүни, үдэртөөшье
Мэшэеэн байдаг зүрхэн соом.

Һүнийн зүүдэн соогоо
Һайхан шамаяа хараналби,
Һаруул манан шэнгээр
Һалбарнал инаг дурамнай...

ХҮЛЕЭНЭБ

Хажуурай эридэл хурса нюдэдшни
Халуун зүрхэнэйм худал адаагаа, –
Зунай сэгээн хүнийн аалинда
Зүрхэм лугшаад, унтаж ядааб.

Сэлмэг нарын туяа доро
Сэсэглэн бадархан сэдхэлни уйлана.
Тайгын улааганашуу уралыеш
Талын халхиндал тааланагүйб.

Зэрэлгээн мүшэтэ огторгойн үһээдэ
Зэдэлхэн мүнгэндэл одоёо бэдэрнэб.
Жэгнэмэ халуун, номгон зугааш
Жэгүүртэ халхяар ерэхыень хүлээнэб...

БУСАХАЛБИ

Огторгойн алас үндэртэ ялархан
Одхон мүшэндөө гүйлгэн гарахалби.
Гушан гурбан тэнгэриһээ тэхэрижэ,
Гунан дайдаяа буужа ерэхэлби.

Дээдэ замбиин, гайхалтай юртэмсын,
Тэнгэриин ерэн юһэн дархашуулда
Шара алтан бэһэлиг дабтуулаад,
Шинии хурганда зүүлгэхэ хүсэлтэйлби.

Зөөлэн даруу эжыншни ханаанда
Дуран тухайгаа ойлгуулжа шадаал хаа,
Зээгэн хара үүлээр шамтаяа
Дуулим Ара-Хангайгаа бусахалби.

ОДХОН ДУРАН

Түрүүшын сэсэгэй хомирхо үедэ
Түрэлгүйдэндэл зүрхэншни уярха.
Хооһон сэдхэл сээжыем һэрээхэ,
Хүхэ тэнгэридэ ошон хүлээхэ.

Түрүүшын зүрхэнэй сохисын номгорходо:
«Түрүүшын дуран холодобо», – гэхэлши.
Халуун зүрхэнэйш үргэн агыда
Ханилха хүсэлэй ошон үзэгдэхэ.

Һарьдагай сэбэр агаараар амилһандал,
Һалбарха одхон дуран досоошни.
Дэлхэйдэ хэнһээшье үлүүгээр жаргахын
Һүүлшын хуби заяан элирхэ.

МЭРГЭН ХАРАСА

Нюдэдшни галтайхан –
Түүдэгэй ошондол
Халаагаал минии
Сэдьхэл бодолые.

Мэргэн харасашни
Дуранай тобшодол
Дуранай тобшоор
Зүрхыем оноо.

Сэлмэг шарайшни
Түймэртэл адляар
Дуранай һалхяар
Ерэнэл намдаа.

Аадар бороондол
Эршэдэһэн дурамнай
Урасхал уһандал
Үерлэхэ хүсэтэйл!

***

Нэбшээлнэ үндэр уулын оройноо,
Наруулхан шарайшни
Нанаанһаам гаранагүй, –
Халуухан зүрхыем согоороо хайранал.
Үдэр бүхэнэй ошохол бүри
Үнэн дуранай бадархые найданаб.
Хонхо сэсэгтэл сагаахан хасарыеш
Хүлээһэн зүүдэндээ таалан жарганаб.
Шэдитэ домьнь эльгэндэм ороно:
Нанаһан хэрэгни бүтэхэ гэхэдээ,
Энээнһээ хойшо хуби заяамнай
Нэгэдэхэ аабза гэжэ найдагдаа.
Номин далайн һалхинай долгиндол
Дурамни зүрхыем түлхин хүдэлгэнэ.
Наһанайнгаа инагые зүүдэндээ асараад,
Наадан хоюулаа зугаалһандал үзэгдэнэ.
Сагаан-дали сэсэг мэтэ шарайшни
Сэлмэг сэдхэлыем хангалаараа татана.
Үдэрэй нанаан, хүнийн зүүдээр
Дабирхайдал хайлана эхин дурамни...

ДУРАНАЙ ЗҮҮДЭН

Халуун дуранай ошон болохо
Ханилха гансам байгаа хэн гүш?
Хадын түмэн сэсэгүүд сооһоо
Хажуудам ургаха заяанайм ганса гүш?

Түлгүү бодолнуудни хубарин хамарна –
Тангил шиниимни дулаахан шарай
Зүрхэнэйм оёрто шэнгэн ороод,
Зүүдэндэмнишье зобоонол намай.
Төөриһэн хүндэл, нэтэрүү үсэдөөр
Түглэ шугыгаар шамай ооглоноб.
«Инаг дурамни, ерыш!» – гэхээр
Һүүдэрэйш мүрөөр бэдэрэн олоноб.
Шэнэһэн, бургааһан шугын захада
Шулуун байса, дүшэ абаалнаб.
Шэрэм таха алтаар зайлан,
Шинии нэрэ һиилэн бэшэнэб.
Алтан тахаһаа ошо сахиргаад:
«Агта хэерни энэ», – гээд, заяанаб;
Альган дээрээ шамаяа табяад,
Ара хангай нютагаа бусанаб.

***

Тооһонһоо гараа шүлэгни
Тоһон болоод, үлэхэл.
Эхэнэрэй шэмэг долгимни –
Энгэр бэеын аялга.
Харза булагһаа гараһан
Хангал һайхан шүлэгни
Мойһон хара нюдэдэй
Мүнгэн дуһал болохол.
Үдэшын боро хараанай
Үндэр басаганай магтаални
Сээжэ зүрхэнэй сохилдо
Сахилгаан болоод орохол.
Һарлагай шэрдэг шүлэгни
Һаалиша малша басаганай
Һаруул энгэр бээдэнь
Һара болоод толорхол.
Нарата дулаан басаганай
Нангин харбаа магтаалынь
Дууша Ази-Бурядайм
Дуун болоод мүнхэрхэ.

***

Сэсэглэнэн тала дайда,
Сарьдагай зүлгэ ногоон,
Санзай эрдэнийн анхилаан –
Сэсэгни, Сэсэг...

Сэнхир огторгойн одо мүшэн,
Сэлэнгэ голой нэбшээн,
Сэлмэг дуран шүлэгни –
Сэсэгни, Сэсэг...

Сагаан далиин дэльбэдэл
Сэдьхэл зүрхым эзэлхэн,
Сээжэ дурым буляаһан
Сэсэгни, Сэсэг...

Сэлиинэ Мухар-Шэбэр –
Сэсэгэйм бууса эндэ,
Сээжэ зүрхэм хайлана.
Сэсэгни, Сэсэг...

Сэхир голой эрье дээр
Сэдьхэн шамаяа һанашооб,
Саран хүхын дуу шагнашооб, –
Сэсэгни, Сэсэг...

Байгал далайн долгин,
Байгаалиим һайхан шарай,
Буряд дуунай аялга –
Сэсэгни, Сэсэг...

Байса хүбшын аялга,
Басаганай сэбэр мийэрэл,
Буряд орон хизаар –
Сэсэгни, Сэсэг...

Буурал үбгэнэй захяа,
Баяр зүрхэнэй сохисо,
Зандан дуранай охин –
Сэсэгни, Сэсэг...

Баярлаһан наранай элшэ,
Бусалһан сайн дээжэ,
Бугын дуунай аялга –
Сэсэгни, Сэсэг...

Бурьялаад гараа горхон,
Бадма-лёнхобо сэсэг,
Буряад уран шүлэг –
Сэсэгни, Сэсэг...

***

Гэрэлма Дабаевада

Гэрэлмаа – гэрэл,
Юртэмсье гэгээрүүлэн гэрэл.
Гэрэлмаа – гэрэл,
Сээжьем хэргээхэн гэрэл.
Гэрэлмаа – гэрэл,
Алтан дэлхэйн гэрэл.
Гэрэлмаа – гэрэл,
Алтан наранай гэрэл,
Гэрэлмаа – гэрэл,
Үүрэй сайһан гэрэл,
Гэрэлмаа – гэрэл,
Мүнхэ дуранай гэрэл.

УШХАЙТЫН БАСАГАНДА

Сэлмэг тэнгэри нэмжyнээр,
Хаяадань үрхигэр үүлэд гарагша,
Салин шалбаагай уһан
Харгы руу горхолжо ядагша.
Ушхайтын айлнуудай газaa
Мойһон хабартаа сэсэглэгшэ.
Уужам талыень хушан,
Үнгын сэсэгүүд һалбарагша.
Юундэшьеб даа – энэ нютаг
Эрьехэ дуран хүрэгшэ.
Эндэ инагайм бууса гү? –
Сэдьхэл зүмни таажa ядагша.
Дуулим талыень дурсажa,
Ушхайтые магтана бэшэб,
Дуранай гэрэлэй наадаһанда
Халуунаар золгоно бэшэб.
Баатарнуудаарнь барилдан,
Дууша зониинь шагнаа һэм...
Ушхайтын басаганай гансал
Урихан шарайнь – эльгэн соом...

ДУРАНАЙ ОШОН

Нарьдаг уулын
бадма-лёнхободол найхан
Налбаран бадархан улаахан
уралнуудшни
Зүрхэн соомни сэсэгтэл
ургаһандал үзэгдэжэ,
Зүүдэ зунгыем наргаан
толорно хаяа.
Ази, Бурядай шэмэг
болохо басаганай
Алим уралаараа мийэд
гэһыень харахада,
Дуранай ошон сахилгаандал
зурагас гээд,
Дууһан хүлгөөгөө намайе –
зүрхыем огто...
Алаг эрээн хорото могойн
хэлэндэ хадхуулһандал,

Дуранай ошондо харбуулаа
юумэб тиихэдэ.
Тэнгэрийн залиндаг бууһан
инаг дуранһааш
Дүлии, хохор болошоод,
ябанал гээшэ гүб?!

II

***

Признаюсь, я видал во сне:
Цвели цветы лугов альпийских,
Они напомнили вдруг мне
Твой голос трепетный и близкий.
Улыбка дерзкой азиатки,
Как проблеск молнии, искра,
Взлетела в небо. Миг тот краткий
Спалил в округе всё дотла.
И время вдруг остановилось,
Но сердца я услышал стук,
Стрелою боль в меня вонзилась
И замерла в сплетенье рук.
По морю жизни трудно плыть,
Сраженным молнией небесной,
Надеюсь светом озарить
Твою судьбу, твой лик прелестный.

Перевод Светланы Нестеровой.

***

Плачущей птицей бьется душа:
Ранена жалом разлуки,
Ветры степные, пыль вороша,
Бьют все большее до муки.

Я бы хотел коснуться тепла
В холод ночи леденящей,
Я бы хотел прохладного дня,
Жаром измучен, несчастьем.

Я бы хотел отыскать звезду,
На небо взобравшись ловко,
И отвести от тебя беду,
Сон охранять твой легкий.

Я бы сошел от тебя с ума,
Я бы растаял свечкой,
Только б смородина губ цвела,
Только б жила ты вечно.

Перевод Светланы Нестеровой.

***

И солнца луч, и свет луны,
И горный снег, и травы в цвете,
И неба лик, и знак судьбы, –
Все это дорого на свете.
И сердца боль, и сон – не сон,
И красоты гольцов вершинных,
И песнь степей, что в унисон
Звучит в душе, в стихах былинных.
Дарю одной тебе. Душа
Раскрыта счастьем безмятежно,
И время, судьбами верша,
Даёт мне веру и надежду.
И вечен дом и дым огня:
Земля в покое ровно дышит,
И капли солнца – января,

С небес спускаются неслышно.
И родники моей мечты
Всегда дают надежду, силу,
Огонь горит и свет звезды
Твой озаряет лик красивый.
И снег серебряный летит
С высоты хребтов на плечи,
Он верность чистоты хранит
Моей любви, что будет вечно.

Перевод Светланы Нестеровой.

***

Не ветер ли тот, что с Бильчира,
Навеял мне песнь о любви?
Не эту ли песню для мира
Родному народу нести?

Стихия, байкальская Муза,
Мелодия светлого дня,
Встревожит, рассудит, подружит
И успокоит меня.

И чувства в гармонии странной,
Волнуясь, растут на ветру...
Любимая Родина, Мама –
Я в сердце своём берегу.

Перевод Светланы Нестеровой.

***

Я вернусь на родные просторы
К колючим кустам Харганты,
Чтоб услышать, как шепчутся горы,
И построить в надежде мосты.
В стылом инее греться, надеясь
На тепло и любовь очага,
Эта радость мне сердце согреет,
Будто в море призыв маяка.
Здесь – из чистых ключей
Мне напиться, –
Будто в вечность шагнуть наяву,
И в полете трепещущей птицей
Ощутить облаков синеву.
А потом вдруг пролиться дождями,
Свежим ливнем, рождающим мысль,

Голос мой сквозь грозу и нирвану
В небе радугой – счастьем повис.
Мир услышал сердцебиенье,
Что зовет тебя сквозь века,
Я приду к тебе непременно,
Золотая моя Харганта!

Перевод Светланы Нестеровой.

***

Она синим огнем сбегает
С вершин, опалив берега,
И вдаль степей убегает –
Сэхир – родная река.

В ней в полдень резвятся и пляшут
Тысячи солнц над водой,
Голубым пояском опоясав
Закамну – край золотой.

В долинах, таежных распадках
Звенит её песнь легко...
И в ней мне услышать сладко
Сквозь время – гимны веков.

Перевод Светланы Нестеровой.

ПЕРВАЯ ЛЮБОВЬ

Слышишь, любимая, слышишь,
Как сердце стремится к тебе,
Сквозь вечную снежную ночь,
Тишину нарушая ветров?
Мне б вернуться к началу времен
И судьбы нашей общей к истоку,
Когда наши чувства к вершинам
Взлетали, как юные тучи.
Ты была, как цветочек в долине,
Что расцвел от дыханья рассвета –
Не потому ли и солнце парит
Надо мною, ища твою тень?
По Агинской степи бы хотел
Пустить скакуна я в галоп,
Что на гриве своей принесет
Твои ветры родные к лесам.
Где в Утате – улусе родном –

Хотел бы счастливым я быть,
Жить в обнимку со звездною ночью
И с солнечным днем наравне!
... Но если в иные долины
Предстоит мне кочевка, друзья,
Лишь первой любви моей миг
Будет вечною памятью мне!

Перевод Рахмета Шоймарданова.

Когда мой город солнце озарит,
Я жду одно прекрасное мгновенье,
Которое подарит мне тебя –
Тебя, несущую мне вдохновенье.
И в этом храме знаний среди книг
Творцов великих и творцов помельче,
Твои лишь губы кажутся строками,
Написанными для Неба и для Бога!
Твоя краса, как солнце в этих стенах,
Мне греет душу, обещает свет,
Тот свет, что сущему всему начало.
Спросить тебя хотел лишь об одном:
Свободная ли в небе птица ты?
Но мой вопрос в звенящей тишине
Повис – пока не слышу твой ответ,
Позволь воспеть твою красу и душу,
С которой в унисон моя согласна петь,
Но если ты удержишься с ответом,
Его своей любовью я добьюсь.

***

Я так хотел счастливым быть,
Цветок, горный лотос, тебе подарить,
Прикоснуться тепла у своего очага,
Детей лелеять и дюжину растить.

Богинею тебя хотел возвести,
Как божество медицины на алтаре,
Если от тебя не будет ответа,
Тогда уж пусть судьба за нас решит.

Первые пробы пера автора на русском.

СОДЕРЖАНИЕ

I

Инаг дуранай бэшэг	4
Унтаршагүй галайм дүлэндэ	6
Захяа	7
Дуун соогоо суурялхан	8
Эжымни, хүлисыш!	10
Эсэгын нэрэ	12
Нүхэд	14
Дангина хайхан шарайдашни	15
Сэнхир мүйлхэтэ хасарыеш	16
Хурса нүдэдэйш гунигнаа	17
Шинии үгүдэ	18
Сээжэ бэеымни эльбэһэн	19
Эртэ сэлмэг үглөөгүүр	20
Шинии хайхан шарайгаар	21
Хүсэлни	22
Уужам дэлхэе гэрэлтүүлэн эльбэһэн	23
Инагни, хүлисыш!	24
Инаг гансадаа	25
Ургы сэсэгэй дэльбэдэл	26
Хүлээнэб	27
Бусахалби	28
Одхон дуран	29
Мэргэн хараса	30

Нэбшээлнэ үндэр уулын оройноо	31
Дуранай зүүдэн	32
Тооһонһоо гараа шүлэгни.....	33
Сэсэглэһэн тала дайда	34
Гэрэлмаа – гэрэл.....	37
Ушхайтын басаганда.....	38
Дуранай ошон.....	39

II

Признаюсь, я видал во сне	41
Плачущей птицей бьется душа	42
И солнца луч, и свет луны.....	44
Не ветер ли тот, что с Бильчира	46
Я вернусь на родные просторы.....	47
Она синим огнем сбегает	49
Первая любовь.....	50
Когда мой город солнце озарит.....	52
Я так хотел счастливым быть.....	53

УДК 882

ББК 84(2Рос=Буря)-5бү

Б 903

Амгалан Александрович Будаев

ИНАГ ДУРАНАЙ БЭШЭГ ПОСЛАНИЕ ЛЮБИМОЙ

Редактор Ч.Ц. Гуруев

Верстка А. Жаркой

Дизайн обложки В. Богданова

Будаев, Амгалан Александрович

Б 903

Инаг дуранай бэшэг/ А. А. Будаев. – Улан-Удэ : Нова-Принт, 2012. – 56 с.

Залуу шүлэгшэн, Россиин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн Амгалан Будаев дүрбэдэхи ном соогоо хэблэгдээгүй шэнэ шүлэгүүдэ оруулжа, инаг дуранай нангин мэдэрэл магтан дуулана.

Молодой поэт, член Союза писателей России Амгалан Будаев в свою четвертую книгу включил неизданные стихи, вдохновенно воспевающие непреходящее чувство любви.

ISBN 978-5-91121-059-5

УДК 882

ББК 84(2Рос=Буря)-5бү

2011-2014 онуудта бээлүүлэгдэхэ «Буряад хэлэ бүрин үлөөлгэ ба хүгжөөлгэ» гэхэн Буряад Республикын гүрэнэй программын хэмжээн соо Буряад Республикын Соёлой министерствын «Уран зохёолой юртэмсэ» гэхэн грантаар хэблэгдээ.

Книга издана при финансовой поддержке гранта Министерства культуры Республики Бурятия «Мир литературы» в рамках реализации Государственной программы Республики Бурятия «Сохранение и развитие бурятского языка» на 2011-2014 годы.

Подписано в печать 17.08.2012. Формат 70х100/32. Печать офсетная. Бумага офсетная.

Гарнитура Times New Roman. Усл. печ. л. 2,58. Заказ № 1453, тираж 1500 экз.

Отпечатано в типографии «НоваПринт», 670000, г. Улан-Удэ, ул. Ранжурова, 1,
тел.: (3012) 212-220, 212-552.

Амгалан Будаев родился в 1979 году в селе Утата Закаменского района. В 1997 году выпустил книгу «Высокогорный Утатуй», в 1998 году – «Волны Оронгодоя», в 1999 году – «Свет вечной любви». Лауреат премии Комитета по делам молодежи Бурятии, участник семинара молодых писателей республик Сибири в г. Абакане. Член Союза писателей России, член Союза писателей Бурятии. В 1990-х годах стихи А. Будаева были опубликованы во многих периодических изданиях Америки.

Несмотря на молодой возраст, Амгалан Будаев известен многим, особенно его любит молодежь. Стихи поэта приносят в бурятскую поэзию лирическую одухотворенность, чистоту чувств влюбленных и красоту родного края.

9 785911 210595